

Roodstuitzwaluw passeert vooral tijdens de voorjaarsstrek

Roodstuitzwaluw, Breskens.
Foto: Arjan Boele

Om het voorkomen van de Roodstuitzwaluw te beschrijven zijn de databases gecombineerd van het Bijzondere Soorten Project niet-broedvogels (BSP; 1989-2017), Waarneming.nl (1954-2017), Trektellen.nl (1985-2017) en de CDNA (Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna, dutch-avifauna.nl, 1954-2004; sinds 2005 worden waarnemingen niet meer beoordeeld). Na het zo goed mogelijk eruit filteren van dubbele en vervolgwaaarnemingen bleven 298 gevallen over van in totaal 338 vogels.

Herkomst

De Roodstuitzwaluw broedt in het Middellandse Zeegebied en Midden-Oosten. De Europese vogels overwinteren in Afrika ten zuiden van de Sahara. Er worden 10 ondersoorten herkend waarvan *rufula*, de Europese broedvogel is. De Europese populatie wordt geschat op 1,5-3,3 miljoen paren (species factsheet, bird-life.org) met een matige toename in 1998-2015 (EBCC.info).

Roodstuitzwaluwen die in het voorjaar in Nederland opduiken, zijn waarschijnlijk meestal vogels die op de trek vanuit Afrika naar de broedgebieden te ver zijn 'doorgeschoten'. Ook bij vogels later in het jaar zal het veelal Europese broedvogels betreffen, hoewel ringterugmeldingen ontbreken. Een oostelijke herkomst valt echter niet altijd uit te sluiten, zoals blijkt uit meldingen van één van de Oost-Aziatische ondersoorten (*daurica/japonica*) in o.a. België, Zweden,

Noorwegen, Finland en Schotland. Een vogel met kenmerken van één van deze ondersoorten werd op 26 mei 2013 gefotografeerd bij IJmuiden maar is (nog?) niet aanvaard door de CDNA.

Toename en meestal solitair

De eerste drie Roodstuitzwaluwen voor Nederland werden gezien in Bergen NH (mei-juni 1954), Veenendaal Ut (mei 1978) en Ameide ZH/Lopik Ut (april 1982). Na solitaire vogels in oktober 1983 en oktober 1985 is de soort vanaf 1988 een vrijwel jaarlijkse gast (m.u.v. 1997) met een toename tot gemiddeld bijna 16 vogels in 2003-17 (figuur 1). Het beste jaar was 2011 met 33 vogels (27 gevallen) in het voorjaar, waarvan 25 langs elf verschillende trektelposten.

Roodstuitzwaluwen zijn meestal solitair en vaak te vinden in groepen zwaluwen (met name Boerenzwaluwen). Ronduit spectaculair was het vijftal dat van 27 oktober t/m 1 november 1989 op Texel optrok met enkele Boeren- en Huiszwaluwen. Tot dat moment waren slechts achtmaal solitaire vogels gezien in Nederland. Pleisterende groepjes zijn nog steeds zeldzaam. De database bevat drie pleisterende duo's en één trio (19 april 2004, Rinselven Cranendonck NB). Meldingen van 2 langstrekkende vogels op één plek komen met name vanaf trektelposten, een klein deel ervan passeerde ook echt samen. Een dag met drie trekkers is tot nu alleen op Breskens ZI (tweemaal) gelukt.

Seizoenspatroon

In het voorjaar worden de eerste Roodstuitzwaluwen meestal in april gezien,

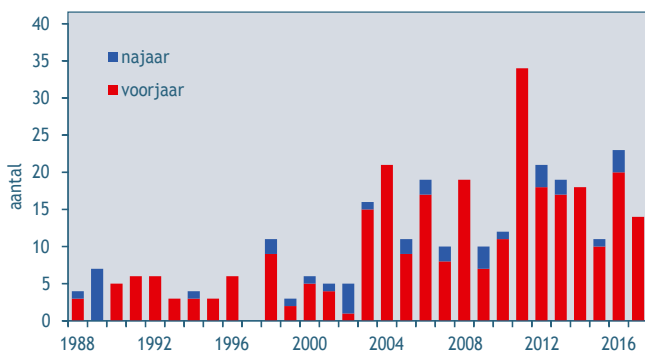
met vroege waarnemingen op 1 april (1992) en 5 april (2005). De enige maartwaarneming komt uit 1998 (29 maart, Breskens).

Na een piek in de eerste pentade van mei, neemt het aantal snel af en vanaf juni is deze zwaluw zeldzaam (figuur 2). Het najaarsvoorkomen valt in het niet bij dat in het voorjaar en speelt zich af in september-oktober (mediane datum 25 september, gebaseerd op slechts 41 vogels). Opvallend laat zijn de waarnemingen van enkele trekkers (De Nolle, Vlissingen ZI en Kamperhoek FI op 22 november 2002 resp. 29 november 2006) en een pleisteraar (Terneuzen, 20 november 2009).

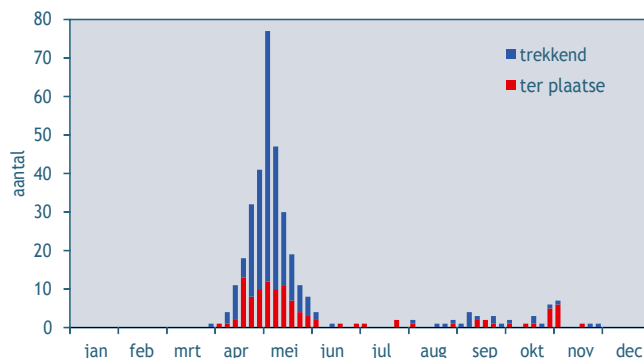
Verspreiding

De meeste 'Roodstuiten' worden gezien in de kuststrook. In het noorden van het land vallen de aantallen op van de Eemshaven (19 gevallen/20 vogels) en Texel (26/31). Telpost Breskens is met 76 langstrekkende vogels veruit de beste plek in ons land. Sinds de eerste waarneming op 2 mei 1990 wordt de soort er vrijwel jaarlijks gezien, met een maximum van 10 vogels in het voorjaar van 2008. Het seizoenspatroon van de Roodstuitzwaluw lijkt er veel op dat van de Boerenzwaluw (mediane datum in 1990-2017 4 mei resp. 9 mei). Op die telpost is het dan ook een sport om in de stroom 'Boertjes' een 'Roodstuit' eruit te halen op basis van de lichte keel en stuit en de scherp begrensde zwarte onderstaartdekveren. Beide soorten trekken er gemiddeld vroeger langs dan Huiszwaluw (mediane datum 22 mei) en iets na Oeverzwaluw (30 april).

In het binnenland is Roodstuitzwaluw

Figuur 1. Roodstuitzwaluw. Aantal vogels per voor- en najaar (1988-2017). De vijf gevallen vóór 1988 staan in de tekst vermeld.

Figuur 2. Roodstuitzwaluw. Seizoenspatroon in 1954-2017 (totaal aantal per vijfdaagse periode).

Rob Goldbach Publicatie Fonds

Het Rob Goldbach Publicatie Fonds is een speciaal fonds van Sovon Vogelonderzoek Nederland. Het is ingesteld na het overlijden van ons oud-bestuurslid Rob Goldbach in 2009. Rob was acht jaar lang een gewaardeerd bestuurslid, fanatiek vogelaar én onderzoeker.

Doelstelling

Met het fonds willen we een bijdrage leveren aan de totstandkoming van (populair) wetenschappelijke artikelen en andere publicaties over vogelonderzoek. De publicaties zijn van groot belang voor verdere kennisontwikkeling en-overdracht. Publicaties over vogelonderzoek door vrijwilligers en/of vogelwerkgroepen uit de achterban van Sovon hebben een pré. Zo wil Sovon met het fonds een bijdrage leveren aan de totstandkoming van regionale publicaties, zoals een Avifauna of een jubileumoverzicht. Het fonds wordt gevuld door donaties, legaten en (indien mogelijk) een bijdrage van Sovon.

Recent gesteunde projecten

- *Jubileumnummer Drentse Vogels* - special over de Vogelatlas (Werkgroep Avifauna Drenthe)
- *Boek Fraaie schepsels* - De grote stern in Nederland (Ed Buijsman)
- *Boek Griend* - eiland voor vogels (Jan Veen en Hanneke Dallmeijer)
- *Avifauna Biesbosch* (Vogelwerkgroep Biesbosch/Stichting Natuur- en Vogelwacht)

Hoe kunt u bijdragen?

Er wordt goed gebruik gemaakt van het Fonds. Dat is mooi, maar dat betekent ook dat het fonds financiële aanvulling goed kan gebruiken. Wilt u meehelpen publicaties over vogelonderzoek tot stand te brengen? Dat kan op de volgende manieren:

- Een eenmalige donatie;
- Een periodieke schenkingsovereenkomst (volledig aftrekbaar van de belasting!);
- Een legaat ten name van het Fonds (of Sovon) stellen;
- En natuurlijk: u kunt ook helpen het Fonds bekend te maken bij andere mogelijke belangstellenden. Hoort, zegt het voort.

Meer informatie

> sovon.nl/goldbachfonds

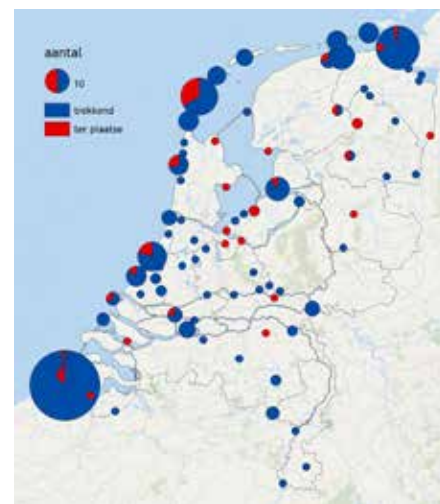
een zeldzame soort, zoals ook blijkt uit het aantal vogels per provincie (hierbij zijn 4 vogels die in meerdere provincies rondvlogen dubbel gerekend). De vijf kustprovincies voeren de boventoon (Zeeland, Zuid- en Noord-Holland, Friesland, Groningen resp. 98, 45, 52, 27 en 58 vogels). Flevoland (18) doet het relatief goed dankzij o.a. de stuwing bij telpost Kamperhoek (8 in het voorjaar en 1 in het najaar). Noord-Brabant (13) en Drenthe (11) halen eveneens de dubbele cijfers maar dit kan (nog) niet gezegd worden van Gelderland en Utrecht (beide 7), Limburg en Overijssel (beide 3).

Van de 297 voorjaarsvogels is driekwart van de vogels alleen langsvliegend gezien (48% bij een telpost, 27% elders) en een kwart was enige tijd ter plaatse. Bij de 41 najaarsvogels was het aandeel trekkers (34% bij een telpost, 17% elders) en pleisteraars (49%) vrijwel gelijk.

Elders in Europa

Van alle vogels in Nederland komt 88% uit het voorjaar, redelijk vergelijkbaar met België (83%). Ook in andere landen ten noorden van het broedgebied overheersen meldingen in het voorjaar (tabel 1). In België en Nederland verschijnen de vogels gemiddeld eerder dan in Noord-Europa (mediane datum 29 april en 5 mei resp. 15-23 mei). De paar waarnemingen op de Faeröer en IJsland vallen eveneens laat in het voorjaar.

Op trektelposten langs de kusten van Frankrijk, België en Nederland is er vrij-

Figuur 3. Roodstuitzwaluw. Verspreiding in 1954-2017. Totaal per locatie, met onderscheid tussen trekkers en pleisteraars.

wel geen verschil in mediane datum (2-4 mei). Op telpost Spurn Bird Observatory, aan de overzijde van de Noordzee, passeren de Roodstuitzwaluwen gemiddeld een week later (10 mei; vrijwel gelijk met Boerenzwaluw: 11 mei).

Met dank aan alle waarnemers voor hun meldingen en de regionale contactpersonen (BSP) en admins (Waarneming.nl) voor het controleren van de gegevens.

● Arjan Boele & Erik van Winden

	mediaan (vj)	wrn. (ex.)	%voorj	vroegste	laatste	periode	bron
België	29 april	43 (54)	83	7 apr	17 nov	1982-2017	belgianrbc.be
Nederland	5 mei	298 (338)	88	29 mrt	29 nov	1954-2017	zie tekst
Zweden	15 mei	85 (89)	96	18 apr	1 okt	2003-2011	tarsiger.com
Denemarken	16 mei	72 (75)	88	10 apr	26 okt	1954-2003	netfugl.dk
Finland	19 mei	66 (69)	99	19 apr	6 jul	1976-2017	tarsiger.com
Noorwegen	23 mei	47 (48)	85	25 apr	25 aug	2003-2011	tarsiger.com
Polen	n.v.t.	13 (15)	87	9 apr	23 nov	1982-2017	Awifauna Polski, clanga.pl
Faeröer	n.v.t.	2 (2)	100	17 mei	28 mei	2009-2017	netfugl.dk
IJsland	n.v.t.	2 (2)	100	30 mei	3 jun	1988-2017	notendur.hi.is
Pointe de Grave (Fr)*	3 mei	70 (105)	n.v.t.	29 mrt	29 mei	1987-2017	migration.net
België (alle telposten)*	2 mei	28 (34)	n.v.t.	10 apr	10 mei	2005-2017	trektellen.nl
Breskens*	4 mei	56 (75)	n.v.t.	29 mrt	28 mei	1990-2017	trektellen.nl
Noord-Nederland*	3 mei	27 (28)	n.v.t.	18 apr	19 mei	2007-2017	trektellen.nl
Spurn Bird Obs. (Eng)*	10 mei	33 (42)	n.v.t.	31 mrt	8 jun	2006-2017	trektellen.nl

Tabel 1. Roodstuitzwaluw. Overzicht van het voorkomen in enkele Europese landen en op voorjaarstrelposten (*) met o.a. de mediane datum in het voorjaar (bij >25 waarnemingen), het aantal waarnemingen (landen) of dagen (telposten) en aantal exemplaren, het aandeel voorjaarsvogels en de vroegste en laatste melding. De periode start in principe met het jaar van de eerste waarneming en loopt tot en met 2017 m.u.v. Zweden, Noorwegen en Denemarken. Telpost 'Noord-Nederland' is de samenvoeging van de posten Noordkaap, Kustweg-Lauwersmeer en Eemshaven.